

نمایش‌های زنانه ایران

پژوهش و نگارش

فروغ نیردان عاشوری

جواد انصافی

انتشارات رابع

سرشناسه : یزدان عاشوری، فروغ، ۱۳۳۷ -
 عنوان و نام پدیدآور : نمایش های زنانه ایران / پژوهش و نگارش فروغ
 یزدان عاشوری (انصافی)، جواد انصافی
 مشخصات نشر : تهران: رابعه، ۱۳۸۸.
 مشخصات ظاهری : ۲۷۸ ص.
 شابک : 978-964-7769-52-5
 وضعیت فهرست نویسی : فیا.
 یادداشت : کتابنامه: ص. ۲۷۸.
 موضوع : نمایشنامه فارسی - قرن ۱۴ - مجموعه ها.
 شناسه افزوده : انصافی، جواد، ۱۳۳۰ -
 رده بندی کنگره : ۱۳۸۸ ن ۴ ی / ۴۲۲۳ PIR
 رده بندی دیویی : ۸۲۰ / ۶۲۰۸ فا ۸
 شماره کتابشناسی ملی : ۱۸۷۰۷۰۲

نام کتاب: نمایشهای زنانه ایران
 نویسندگان: فروغ یزدان عاشوری - جواد انصافی
 طراح جلد: سپیده نجاتی
 عکاس: حمید آهنی، سمیرا انصافی
 ناشر: رابعه
 شمارگان: ۳۰۰۰ جلد
 نوبت و سال چاپ: اول، ۱۳۸۸
 ناظر چاپ: آریتا رحمان بروجردی
 لیتوگرافی: واصف
 چاپ و صحافی: واصف
 قیمت: ۲۵۰۰۰ ریال
 حق چاپ برای ناشر محفوظ است.

مرکز پخش: تهران - خیابان انقلاب - روبروی دانشگاه تهران - خیابان فخررازی
 خیابان شهدای - ژاندارمری - شماره ۷۰ - طبقه همکف - تلفن: ۶۶۴۹۰۷۰۷

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
فصل اول: نمایش های مذهبی.....	۱۳
نمایش عروسی فاطمه.....	۱۳
نمایش عروسی قریش.....	۱۹
نمایش مبارک باد یا بادا مبارک.....	۲۲
نمایش روضه مولودی.....	۲۵
نمایش مولودی.....	۲۹
فصل دوم: نمایش های انتقادی و سنتی.....	۳۳
نمایش مشکل گشا.....	۳۳
نمایش چشم نظر.....	۴۰
نمایش فال بین.....	۴۳
نمایش عروسی مبارک باشه.....	۴۶
نمایش چله زری.....	۴۹
نمایش عروسی کاشی ها.....	۵۴
فصل سوم: نمایش های انتقادی-اجتماعی (مردان هوسران).....	۵۹
نمایش شاهزاده یا شازده.....	۵۹
نمایش فاطمه خانوم.....	۶۱
نمایش یاسمن و نسترن.....	۶۶
نمایش آغو چرا زن استادی.....	۷۲
نمایش قنبر سیما.....	۷۵

- نمایش خاله ستاره ۸۱
- نمایش خاله ستاره (روایت شیراز) ۸۴
- نمایش فاطمه خاله جون ۸۶
- نمایش هوو دارم، هوو ۸۹
- نمایش مشتی حسن بک ۹۵
- نمایش بازم دلش زن می‌خواد ۹۷

فصل چهارم: نمایش‌های انتقادی-اجتماعی (زنان سربه‌هوا و عشوه‌گر) ... ۹۹

- نمایش مورچه دانه ۹۹
- نمایش دیشب به باغ توکی بود ۱۰۲
- نمایش خاله زورو ۱۰۵
- نمایش عمه جونم اوفینا ۱۲۰
- نمایش عمو سبزی فروش ۱۲۳
- نمایش علی چینی بندزن ۱۳۰

فصل پنجم: نمایش‌های اجتماعی و عاشقانه ۱۳۳

- نمایش دندون دندونم کن ۱۳۳
- نمایش دختر شیرازی ۱۳۶
- نمایش تو به باغ رفته بودی ۱۳۸
- نمایش یک حمومی ۱۴۲
- نمایش دلبر حاضر جواب ۱۴۵
- نمایش آبجی اوفینا ۱۴۸
- نمایش دلبر سبزه ۱۵۱
- نمایش چند قرشنه ۱۵۴
- نمایش افتادگی ۱۵۵

نمایش زبان الکن.....	۱۵۹
نمایش روتو برم.....	۱۶۱
نمایش منو می خواهی؟.....	۱۶۳
نمایش دلبر من.....	۱۶۵
نمایش گل‌پری جون.....	۱۶۸

فصل ششم: نمایش‌های خصوصی زنانه (هوسانه)..... ۱۷۱

نمایش ویار.....	۱۷۱
نمایش ویار نان.....	۱۷۳
نمایش ویار خانم‌ها.....	۱۷۵

فصل هفتم: نمایش‌های اجتماعی (نبودن امنیت اقتصادی)..... ۱۷۹

نمایش آبجی نسا.....	۱۷۹
نمایش کیه کیه در میزنه.....	۱۸۴
نمایش عذرا خاتم.....	۱۸۷
نمایش نعنا ترخونی.....	۱۹۰

فصل هشتم: نمایش‌های اخلاقی (زنان پرتوقع و پرافاده)..... ۱۹۳

نمایش می‌خوام نخواد.....	۱۹۳
نمایش آبجی صنم.....	۱۹۷
نمایش هدر ددر.....	۲۰۱
نمایش ننه غلامحسینی.....	۲۰۴
نمایش من دلم ماری رو می‌خواد.....	۲۰۷

فصل نهم: نمایش‌های اخلاقی (اختلافات زنانه مانند فضولی،

دوبهم زنی، شکاکی و بدبینی) ۲۱۷

نمایش آبجی گلبهار ۲۱۷

نمایش آتیش گرفته ۲۲۳

فصل دهم: نمایش‌های انتقادی-اجتماعی و اخلاقی (پندر و اندرز) ۲۲۷

نمایش شوهر ۲۲۷

نمایش حمومی ۲۳۲

نمایش مرغ زرد پا کوتاه ۲۳۴

نمایش ماما شلی ۲۳۷

نمایش زن تنبل ۲۴۱

نمایش خانم دراز ۲۴۳

نمایش دختر خونه ۲۴۷

نمایش میرزا یدالله قشنگ ۲۴۹

نمایش نیگاه به دست ننه کن ۲۵۲

نمایش میرم زن می گیرم ۲۵۴

نمایش عروس ۲۵۹

نمایش اگه شوهر تویی می خوام نباشی ۲۶۲

نمایش باجی باجی جون ۲۶۴

نمایش سن خانم‌ها ۲۶۷

نمایش بشکن بشکن ۲۶۹

نمایش آبجی ربابه ۲۷۴

منابع و مأخذ ۲۷۶

پیشگفتار

نمایش زنانه ایران به دلیل آنکه تنها در محافل ویژه زنان به اجرا درمی‌آید، در تاریخ دیرینه هنرهای نمایشی این مرز و بوم، همواره از جایگاهی استثنایی برخوردار بوده است. و همین ویژگی دربرگیرنده مزایا و آزادی عمل‌های متعددی است، که متأسفانه در این مجال اندک، مکان پرداختن به آنها وجود ندارد. گروه نوازندگان این نوع نمایش را زنان تشکیل داده و اجرای آن غالباً به صورت «ریتمیک» یا به قول فرنگی‌ها «موزیکال» بوده و برحسب شهر و محله، لهجه خاص خود را داشته است. برخی از بازیگران نمایش زنانه از استعدادهای بسیار درخشانی بهره‌مند بوده که از دیرباز حریم‌های فرهنگی مانع از معرفی آنان به جامعه است.

پس از نگارش و انتشار کتاب «سیاه‌بازی از نگاه یک سیاه‌باز» با پیشنهاد همسرم خانم فروغ یزدان عاشوری - که همواره در فعالیت‌های فرهنگی و هنری مشوق و همراه من بوده به فکر جمع‌آوری نمایش‌های زنان ایران زمین که در حقیقت با این نوع نمایش از قرابت درخور ملاحظه‌ای برخوردار بوده، افتادم. تحقق این هدف فرهنگی در بدو امر به گفتگو با زنان سالمندی که گنجینه‌های ارزشمندی از این هنر را در حافظه خویش نهفته داشتند سپری شد. جستجو و با استفاده از موقعیت زنانه همسرم نیز بر این روند موثر بود. افزون بر آن از کتاب‌های استادان

و محققان ارجمندی که با حوصله و تلاش تحسین‌برانگیز خود در گردآوری این نمایش‌ها همت گماشتند. بهترین بهره‌ها را برده و پس از پنج سال، سرانجام توفیق حاصل شد تا مجموعه حاضر را به دوستان آن این هنر تقدیم کنم. با این امید که اینجانب نیز دست کم در ثبت آن گروه از نمایش‌های زنان این سرزمین باستانی و هنرپرور که پیش از این، دیگران به آنها نپرداخته و تدوین نشده‌اند. قدمی در حد بضاعت خویش برداشته باشم.

دو این رهگذر، وقتی بحث از ویرایش و یک دست ساختن مطالب این کتاب به میان آمد، بی‌درنگ به سراغ شاعر و منتقد توانمند معاصر آقای محمدحسین رحمانی - برادر زنده یاد استاد مهرداد اوستا، شاعر، ادیب و پژوهشگر نامدار معاصر - رفتم. گفتنی است ایشان قبلاً نیز زحمت ویرایش کتاب «سیاه‌بازی از نگاه یک سیاه‌باز» را بر خود هموار کرده بودند. همچنین ویرایش کتاب‌هایی همچون «کاشی‌های اسلامی» و «کاشی‌های ایران» ترجمه خانم دکتر خجسته‌فر از استادان دانشگاه تربیت مدرس و چندین رساله فارغ‌التحصیلان رشته‌های گوناگون در مقاطع مختلف دانشگاهی را در کارنامه ویراستاری خود دارند.

نکته دیگری که به عنوان یک وظیفه انسانی باید به آن تأکید کنم این است که ایشان به مدد احاطه کم‌نظیر خود بر ادبیات فارسی، ده‌ها واژه، اصطلاح و مصراع و یا ابیات اشتباه اشعار در منابع مکتوب را که در این مجموعه از آنها استفاده شده، با وسواس و دقت‌نظر بسیار، اصلاح کرده‌اند. و در نهایت، این کوشش توانفرسا و سزاوار تمجید را تنها به پاس دوستی بیست ساله با اینجانب، بزرگوارانه محقق کردند. که جای سپاس فراوان دارد.

و در پایان، توجه خوانندگان گرامی را به این نکته جلب می‌کنم. که همه نمایش‌هایی که در کتاب مزبور گردآوری شده‌اند. در یکی از گروه‌های چهارگانه زیر جای می‌گیرند:

گروه اول: نمایش‌هایی مبتنی بر خاطرات شنیداری و دیداری دوران کودکی مان بوده که از طریق برگزاری مصاحبه با برخی از افراد کهنسال و صاحب‌نظر در این زمینه، تنظیم و تکمیل شده است.

گروه دوم: نمایش‌هایی است که تمامی آنها را همسر یک یا چند بار در مجالس زنانه مختلف از نزدیک دیده و هر کجا که با ابهام یا مغایرتی مواجه شده. از طریق پرس‌وجو با صاحب‌نظران آنها را مرتفع و هماهنگ کرده است.

گروه سوم: نمایش‌هایی است که اگرچه شاهد اجرای آنها بوده‌ایم. تنها به همین امر بسنده نکرده و پس از تطبیق‌شان با برخی از کتاب‌ها آنها را تنظیم کرده‌ایم.

گروه چهارم: نمایش‌هایی است که در چندین کتاب با تفاوت‌هایی به چاپ رسیده و با مبنا قرار دادن یکی و تطبیق آن با سایرین و لحاظ نمودن نقطه‌نظرهای راویان به تنظیم و تکمیل نهایی آنها مبادرت ورزیده‌ایم.